

potából lépett az egység állapotába, ami a magyar koronához való tartozáson túl a közös kormányzat alatt való egyesülés révén jelentett többet a korábbi állapothoz képest.

2. „1. Teljes szabadság az összes együtt lakó népek számára. Minden nép saját nyelvén, kebeléből való egyének által fogja művelni, kormányozni magát és törvénykezését ellátni; minden nép ama egyének számának arányában, akik alkotják, meg fogja kapni a jogot a Törvényhozó Testületekben és az ország kormányzásában való képviselőre. 2. Egyenlő jogok és a felekezeti önkormányzat teljes szabadsága az állam összes felekezetei számára.” (*Magyar Kisebbség*, 1995/2. 79–80.)

3. *Szabadság* 2010. 01. 11.

4. *Monitorul Oficial* Nr. 250. 1991. 12. 14.

5. Ez a szakasz a 2003-ban sorra került alkotmánymódosítást követően kiegészült, jelenlegi formája a következő: „Az állam alapja a román nép egysége és állampolgárainak szolidaritása.”

6. Érdekes adalék, hogy az uralkodó nemzetállami logika mellett megjelenik a politikai közösség felszínes, „vékony” változata is az alkotmányban: a 4. szakasz 2. bekezdése szerint „Románia összes állampolgárának közös és oszthatatlan hazája, fajtól, nemzetiségtől, etnikai eredettől, nyelvtől, vallástól, nemtől, véleményétől, politikai hovatartozástól, vagyonától vagy társadalmi eredettől függetlenül.” Túl azon, hogy ez a megfogalmazás, amely a román állam etnokulturális semlegességét tételezi, nyilvánvaló ellentmondásban áll többek között a 2. szakasz, 1. bekezdésével és a 4. szakasz 1. bekezdésével, az 1990-es évekkel kezdődően a politikatudományi szakirodalom számos érveléssel szolgál arra nézvést, hogy a nemzetiségtől, etnikai eredettől, nyelvtől és vallástól elvonatkoztató közpolitikai megoldások nem képesek megfelelő védelmet biztosítani a nem domináns identitásközösségek tagjai számára, és legtöbb esetben asszimilációt eredményeznek. Lásd erről bővebben Salat 2001.

7. „Ébredj, román!” – az 1848-as forradalom idején született mozgalmi dal, a szöveg szerzője Andrei Mureșanu, a zene szerzőjét illetően a vélemények megoszlanak. A szöveg a nemzeti egység és a függetlenség eszméinek ad hangot, a román nép ellenségei ellen mozgósítva a közösség tagjait.

ESTERHÁZY PÉTER

A Kántor-napló

Cage mottója szerint születik ez a napló, I have nothing to say, I am saying it, that is poetry, nincs mit mondanom, ezt mondom. Hogy ez költészet volna, nem hinném. Rajtam ragadt ez a sport-izé. Futballcafrang. Hogy volna közöm hozzá, tudnék róla valamit. Alig van közöm hozzá, és vannak emlékeim, igaz, elemi emlékeim. Még azt is mondhatnám egy régi regény hangfekvésében, hogy sorsomat meghatározó emlékek. De legalábbis az életemet.

Ennek kapcsán jut eszembe, hogy mennyire nem tudok gondolkodni a sorsról. Az is lehet, hogy ezt azért gondolom most, mert reggelente, ahogy máskor, többnyire Arany Jánost, Kertész *Gályanaplóját* olvasom, nem először. Főlemelő munka (és érzéki és filozofikus és komoly és érdekfeszítő). Az az ember, aki a kudarc ezer meg ezer arcát beszéli el (énekli meg, mondanám, ha ez az ő esetében nem volna a nevetségesebnél is nevetségesebb), az szolgál szinte minden sorával vigasszal. Sőt, reménnyel. Derűvel; bár lehet, hogy ehhez már az én olvasásom, olvasatom is kell.

Szóval ez itt bizonytalannal nem poetry, de naplónak napló. A naplónak alapvető föltétele a nap. A lóval most nem tréfálkoznék, noha lovasnemzet vagyunk, amit észbe vésnünk egyre aktuálisabbnak tetszik. Úgy tűnik, pogányok és katolikusok akarunk lenni egyszerre, kuruc önsajnálatot, hangoskodást labanc szemlélettel ötvözve, s mindebben semmiféle ellentmondást nem látva. Népi írók a kormányzó úr temetésén – ez lehetne a címerállatunk.

Hogy a napot észrevegyük, ahhoz nem elegendő fölébrednünk. – Jól alszom, és rosszul ébredek. Olyan, mintha egy nehezék lenne rajtam. Egy vaddisznó nagyságú vasaló. Tessék, megint a lovasnemzet. Véletlen, mondanám védekezve, ha azonnal nem ugrana be e szóról („nekem szavakról szavak jutnak az eszembe”) – ki is mondta ezt mindig? Péter Kincses, az osztályfőnököm a Piarista Gimnáziumból?, vagy, ahogy illik, az apám avval a kis gunyoros felhanggal, amit akkor is szerettem, ha én voltam vértelen áldozata? –, hogy a véletlen a buták istene. Indiai közmondás, mondja nekem az internet.

Igen, a nap. Hogy azt látni is kell, hogy létezzék. (Jeszusom, sikoltanak a nagynéném hangján, lehet, hogy én szubjektív idealista vagyok? Ez a komcsik idején, rémlik, kárhóztatva volt. Vajon most mi lehet a helyzet? Minek keveredek mindig *erre*... Egyébként nyilván azért, mert keverve vagyok, erre [is] kevernek. De még mielőtt kitérnék a szubjektív idealizmus turulos-sámános változatára, kemény kézzel bezárom a zárójelet.) Szóval látni kell a napot, vagyis nézni, és nézéshez szempont is kell.

Most tehát az a szempont, hogy a „sport” hívószóra kell ugranom, mint a Pavlov kutyája; raportíroznom. (Kántor Lajos szerkesztő úr a szerzőit ugratja...)

E pillanatban, okot nem találok, csupán rögzítem, azt szeretném, hogy gyorsan múljék az idő. Ritka az ilyen, rendszeren ellenkezőleg szokott lenni. Például munka közben a legjobb, ha megáll az idő. És persze akkor: az égen néma álló csillagok, a földön csak te vagy és én vagyok stb. Annak idején, a pályán valahogy el is tűnt az idő. Mintha az idő nem tartozott volna a játékhoz. Legföljebb avval az érdektelen gyakorlatiassággal, amikor fontos volt tudni, mennyi van még hátra, mert vagy vesztsére álltunk, vagy ki kellett húzni a végéig, mert hirtelen föltételeztük, hogy van vég. Mennyi még, mester? Hogy utáltam, ha erre a bíró fölényesen azt válaszolta, maguk csak játsszanak nyugodtan, majd én szólok. Nyugodt vagyok, mester, csak azt kéne tudnom, mennyi még? Többnyire legyintettek válasz helyett. Gyöngyöt a disznóknak.

Más idő van a játékosban, mint az órában. Illetve nincs idő, vagy meg van állva (va-va-va-va), vagy mérhetetlen. Hát ez már majdnem poetry, miközben egyszerű, kvázi földközeli tapasztalat.

Ehhez képest nulla poetry, kizárólag nyugdíjas élvezkedés nézőként azt kívánni, hogy egy izgalmas futballmérkőzés mintegy ne érjen véget. Vagy az a mélyen megvetendő, alamuszi vágyakozás, hogy legyen hosszabbítás. Egyáltalán az esztétizáló meccsnézés...! Többször ostoroztam már, nem hittem, hogy én is itt végzem. Pedig a Barcelonának szurkolni lényegében ezt jelenti. A legszebbet választani, a szépek szépét, nem pedig a „mieinket”. Nincsenek már mieink: ez a helyzet. Amely így sivár.

Szinte csak tévén nézek meccset. Olykor kísétálok valamelyik közeli pályára. Már az, hogy *kisétálok*... De csak ha jó az idő. Elácsorgok a napon, be-becsukom a szemem, időnként megismernek, köszönök, és röviden elmesélem, mi van a (volt) futballista öcsémmel. A csapokat nem ismerem, zömmel az eredményt sem tudom. Ha megkérdezem, úgy néznek rám, ahogy én néztem volna hajdan egy *ilyenre*. Nem várom meg a meccs végét.

Nem úgy látszik, hogy a futballvonal öröklődne. Az egyik öcsém egyik gyereke, ő az egyetlen. És ő is csak kapus (hogy a közhelyeszerű hülyeséggel éljek), és ő is csak volt. Belefáradt vagy beleunt, hogy nem sikerült neki a kiugrás. Még Angliában is járt próbajátékon. Apja fia, dörmögünk családi vacsorákon. Ő hagyta mindig elsőként abba a ház előtti focizást. Vagy el se kezdte, ha esett az eső. Mintha az számítana. Rendes, enbéhármas játékos lett, jó, hogy bekk, de mégis. Ő is jobban játszott, mint én, de ezt még ő se mondta ki hangosan (ezt meg biztosan nem fogja olvasni).

Tegnap az egyik unokámmal – fociztunk, az túlzás, labdával töltöttük az időt, avval a számára meglepő korlátozással, hogy csak lábbal érhattünk hozzá. Miért? – kérdezte, de hallatlanra vettem. Ingerültségeimben, ahogy illik, az apáméit ismerem föl. Ez az unokám olyan szép, hogy eláll az ember lélegzete. Mit mondjak, egy Tadzio. (Nem vagyok elfogult, főként a vejem finom vonásait viszi tovább.) Még az idegesítő nyafogásai is elegánsak. A bőre színétől a nagylábujja körméig mindene sugárzón előkelő.

Huss, mindez egy pillanat alatt szertefoszlik, ha labda kerül a közelébe. Annyira ügyetlen, édesen ügyetlen, hogy könny szökik a szemembe. Szinte bravúrosan, ügyesen ügyetlen. Valahogy mindig az a támaszkodó lába, amelyhez érkezik a labda. Azt akkor, nemdebár, nem tudja megmozdítani (legföljebb csoszogni, csosszantani egyet). Ezért a másikkal tesz egy valószínűtlen, de mindenképp érdekes kacszázó mozdulatot (62 évem során a közelében nem voltam ennek a csalafinta mozgásnak), valahonnét a Fred Astaire és egy makacs sérüléséből éppen hogy fölgögyült, hosszú lábú gázlómadár (kócsag?) közti mozgáskultúrából.

Az a gyönyörű, hogy a legkevésbé sem veszi észre kozmikus ügyetlenségét, egyszerűen lelkes, ami így rám is átragad. Ott botladozunk kínosan egy guruló izé körül, rémlik, labda a neve, boldogan, mintegy generációk példás egymásra találásában.

Ez is mozgás (most olvastam a *Tótékban*): „Nincs is pénztárcája. A papírpénzt kis gombócokba gyúrva hordja a zsebében, ha fizetni kell, csak odagurít egy golyót.”

Ma van a születésnapom, ami e napló szempontjából aligha releváns. Idevágó. De mégis, mert a hévnél összefutottam F.-fel, akivel annak idején hosszasan együtt futballoz-

tam. Jó volt vele játszani, mert mindig nagyon akart nyerni. És rossz volt, mert kifejezetten sportszerűtlenül, sunyin, aljasul durván játszott. Márpedig a saját csapatunkban per definitionem senki se aljas. Emlékszem, hogy ezt az ellentmondást meg kellett oldani. Minthogy szükségünk volt rá, csak az öncsalás maradt. A hazugság színesen leleményes bokkrétája. Bokkrétáját nyújtottuk át – magunknak. A Sanyi már csak ilyen, ami a szívéen, az a száján, keménynek kemény, sarkosan, de becsületesen játszik, meglehet, olykor túloz, de hát ez nem kisasszonysport, stb. Tisztán halljuk a mai politikai maszatosásokat. Ahogy F. ordenáré talpalását a mindenre képes, ádáz ellenfél az összefüggésekből kiragadva szemléli (a földbe döngöltetvén).

Most meglehetősen alkoholistá a feje, egy gramm felesleg nincs rajta. Figyelj, fűzfa, nem ma van a születésnapod? Erre meg hogyan emlékezhet? Egy ideig én kezeltem az igazolásokat, megjegyeztem. A számok beragadnak az agyamba. Most gondolkodom életemben először az F. agyára. Egyáltalán hogy van neki. Komoly, svájci frank alapú fogadásom lett volna, hogy nincs. Lehet, hogy ez a pokróc durvaságú, a végletekig önző fráter, akiből ész se, csak valami savanyú ravaszság szívárgott – lehetett volna valaki *egészen más*? Mondjuk, egy megbízható számítógépes szakember. És ott hogyan lett volna tere az aljasságának? Ami nyilván alkati. Vagy lehetséges, hogy a foci hozta ki belőle? Hogy a játékban volt benne, mi nem is láttuk, csak óáltala, és az öncsalás egyik arca épp az volna, hogy ezt rákenjük? Hogy ő viszi el a balhét helyettünk is?

Fekvő csatár nem gyors csatár, sziszegte volt hidegen a hordágyon levitt ellenfél után. Inasságából most kiment az erő, csupán egy rossz fogú öregembert látok. Nem őszül még.

Inasról jut eszembe. Belenyugodtam a fiaim focitlanságába. Kezdetben zavart ennek a testi megnyilvánulása. Másféle izmokhoz szoktam otthon hozzá, mi mindnyájan focitunk. Most már nemcsak megbékéltem, de tudom szépnek látni egyik fiam vízipólótól megerősödött vállait, elbűvölően széles hátát vagy a másik követhetetlen sportolási szokásoknak (sziklamászás?) köszönhető inas, csontos erejét, szigorú testét.

Azt reméltem, ahogy a nap, így e naplótöredék is szép nyugodtan ér véget. Mintha gyomron vágtak volna, olyan, mintha még *régen* volna, mintha még valóságosan érdekelne a foci: kiesett a Barcelona, semminek sincs értelme, a nap holnap nem fog fölkelni (naplók se lesznek). És az edzőjük, Guardiola is fölmondott. Korszakováltás. Eggyel kevesebb jó (szép) lesz a világban. Jók jönnek, mennek. Valami véget ért.

(2012. 6.)

KOVÁCS ANDRÁS

A gyulafehérvári Batthyaneum

(Részlet)

A 18–19. századforduló Erdélye három kiemelkedően jelentős közhasznú kulturális intézmény születésével büszkélkedhet, s mindhármukról elmondható, hogy kivételesen nagyvonalú egyéni erőfeszítés eredményeként jöttek létre. Időrendben a gyulafehérvári Batthyaneum (1792–1798), a marosvásárhelyi Teleki Téka (1798–1802) és a nagyszombeni Brukenthal-gyűjtemény (1817) létrejötté követte egymást. A felvilágosodás páratlan, bámulatra méltó lendülete magyarázza, hogy azokban az időkben többen is felismerték egy erdélyi tudóstársaság létrehozásának a szükségességét. Minden bizonnyal ebben ismét csak gr. Batthyány Ignác erdélyi püspök számít úttörőnek, ő fogalmazott meg ugyanis először egy ilyen tartalmú felhívást. Tudósként is, tudományoservezőként is csak a legnagyobbaknak kijáró elismerés illeti őt Erdély művelődéstörténetében.

Az egykori Magyar Királyság nyugati részén nagybirtokos, kiemelkedően jeles személyiségeket adó családból származott gr. Batthyány Ignác (1740–1798, erdélyi püspök: 1780–1798). Pesten, majd Nagyszombat és Graz jezsuita egyetemén tanult, s Rómában fejezte be tanulmányait, ott szerezte meg doktori címét. Valószínűnek látszik, hogy a történettudomány iránti vonzódása nagyszombati jezsuita tanárának, Schmitth Miklósnak (1707–1767)